

Fritidssamrådets
konference og
årsmøde 2016

Musikhuset i Esbjerg
27. Oktober 2016

Analytiker
Malene Thøgersen

FOLKEOPLYSNINGEN I TAL

Er folkeoplysningen i bevægelse?

DEL 1: FOLKEOPLYSNINGEN I TAL

OM UNDERSØGELSEN

- Spørgeskemaundersøgelse til alle landets kommuner (oktober 2015 - april 2016)
- 91 kommuner har bidraget til undersøgelsen
- Dog store forskelle i svarprocenten på tværs af spørgsmål:
 - Nogle kommuner har svaret delvist – pga. tidsnød.
 - Ikke alle kommuner har alle oplysninger.
 - Langt de fleste kommuner har besvaret hele spørgeskemaet.
- Øvrigt materiale: Tilskudsordninger og folkeoplysningspolitikker

OPLÆGGETS TEMAER

- De folkeoplysende organisationer
 - Udbredelse og aktivitetsniveau
- Kommunale tilskud på folkeoplysningsområdet
 - Fordeling, mønstre, tilskudsmodeller mv.
- Udvalgte temaer
 - Handicapundervisning i aftenskolerne
 - Folkeoplysningen i Udkantsdanmark

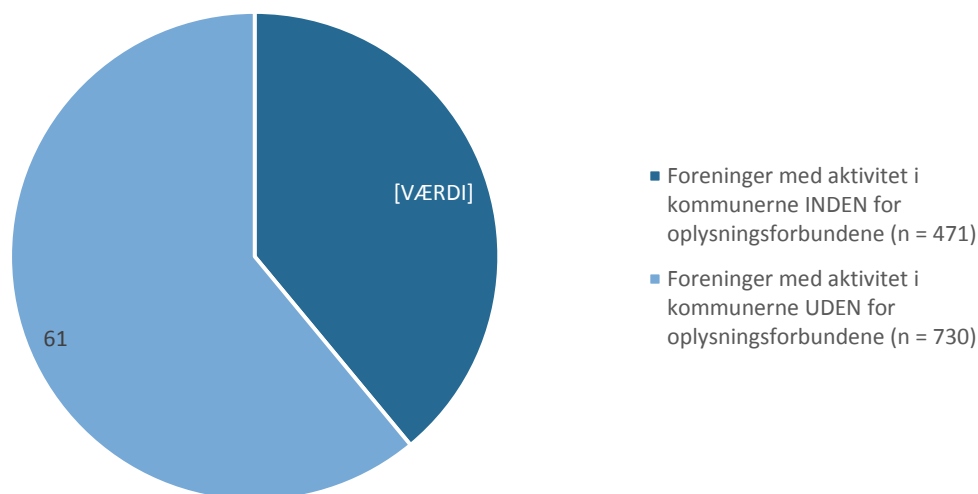
DE FOLKEOPLYSENDE ORGANISATIONER – UDBREDELSE OG AKTIVITETSNIVEAU

ANTALLET AF AFTENSKOLER

- Sammenlagt har cirka 1200 aftenskoler aktiviteter i kommunerne

Figur 1: Fordelingen af aftenskoler i og uden for oplysningsforbundene (andel i pct.)

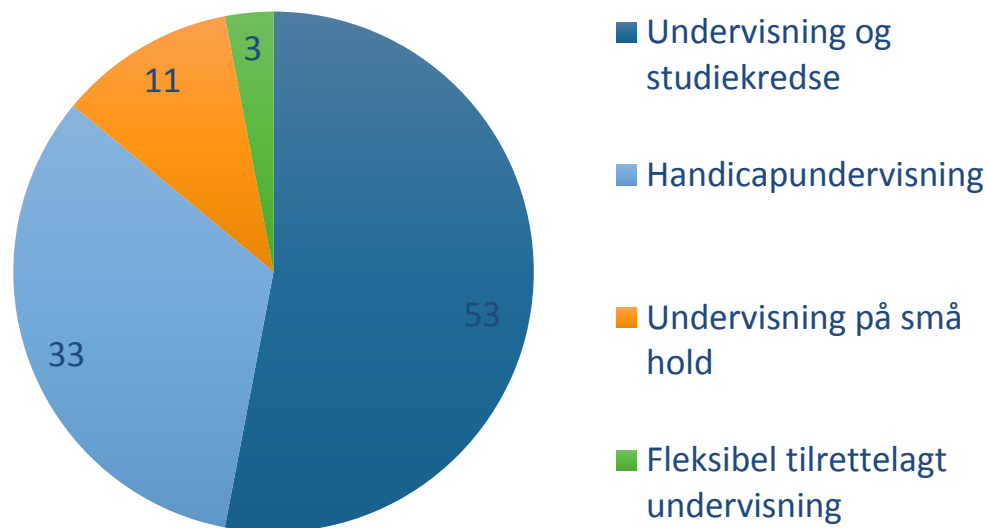

I 2005 var der
2100
aftenskoler
(UNI-C 2007, n: 251)

Figuren viser, hvordan de aftenskoler, der har aktiviteter i kommunerne samlet set fordeler sig ift., om de er i eller uden for de fem landsdækkende oplysningsforbund. n = 90 kommuner. I forhold til antallet er der ikke nødvendigvis tale om organisatoriske enheder, da større aftenskoler kan have aktiviteter på tværs af kommunegrænser og derved tælle med flere gange.

UNDERVISNINGSTIMERNES FORDELING PÅ TILRETTELÆGGELSEFORMER

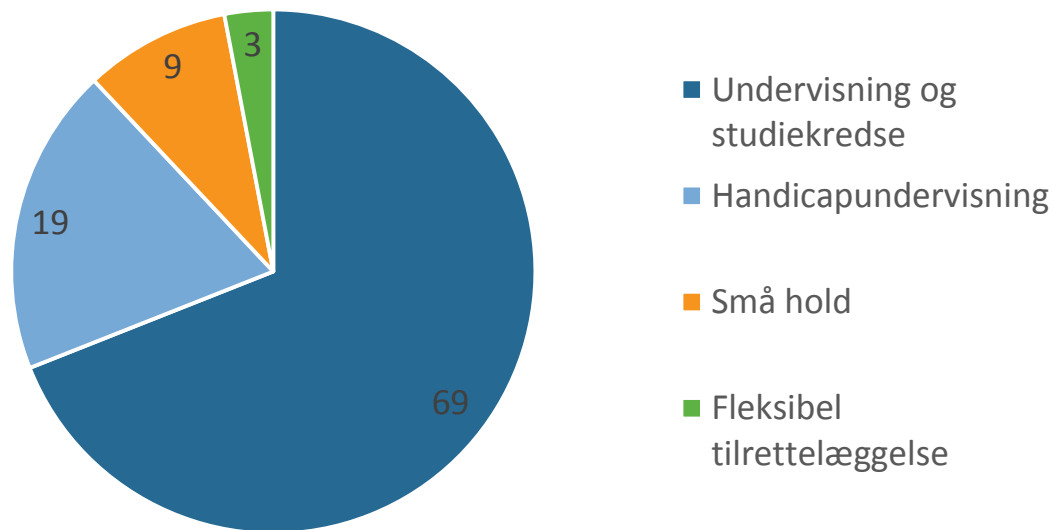
Figur 2: Undervisningstimer fordelt på tilrettelæggelsesformer (andel i pct.)

N = 77 kommuner, 1.311.151 undervisningstimer. Foredrag indgår ikke i opgørelsen, da de ikke opgøres i timer men i antallet af foredrag.

DELTAGERE FORDELT PÅ TILRETTELÆGGELSESFORMER

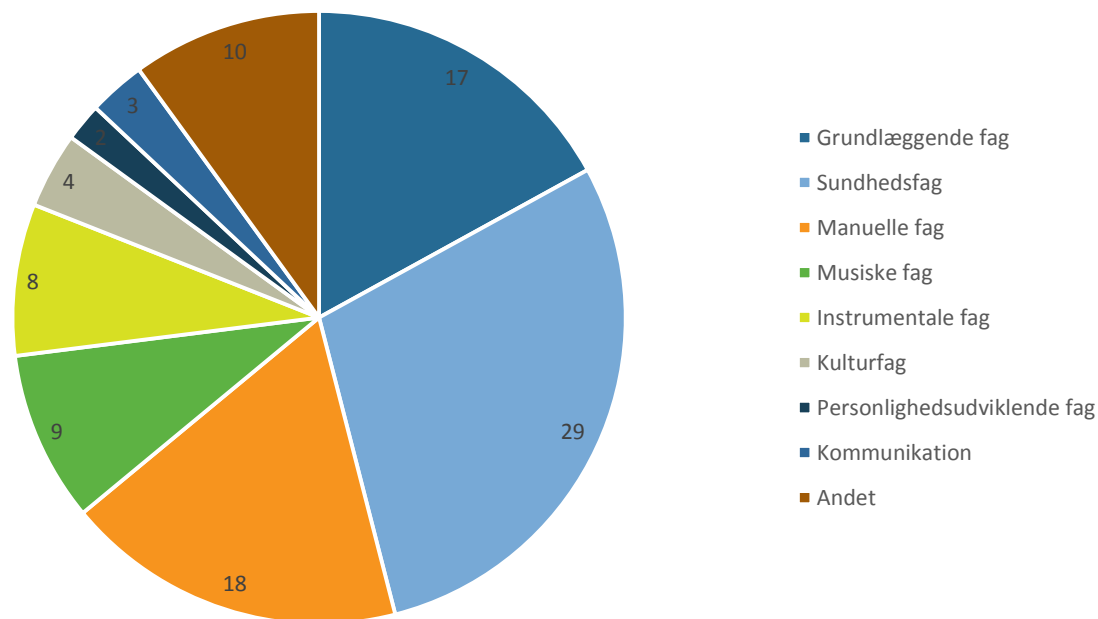
Figur 3: Deltagernes fordeling på tværs af tilrettelæggelsesformer

Da størstedelen af kommunerne ikke opgør antallet af deltagere, er figuren baseret på tal fra 32 kommuner.

UNDERVISNINGSTIMERNE FORDELING PÅ FAG

Figur 4: Undervisningstimer fordelt på fag – baseret på otte kommuner

Figuren viser undervisningstimer fordelt på fag (andel i pct.). Figuren bygger på indberetninger fra 8 kommuner, n= 363.562 undervisningstimer. Kommunernes kategorier er enslydende med undtagelse af Gentofte Kommune, hvor fagene er omkategoriseret som følger: Gentofte Kommunes kategori 'motionsgymnastik' og 'bevægelsesfag' er sammenlagt til 'sundhedsfag'. 'Praktisk, musiske evner' og 'musik og teater' er sammenlagt til 'musiske fag', 'sprog' er kategoriseret som 'grundlæggende fag', 'kontor' som 'kommunikationsfag' og 'kunst, litteratur, historie og geografi' og 'samfund' som 'kulturfag'. Derudover har Gentofte Kommune ikke en kategori for manuelle fag og personlighedsudviklende fag.

VARIATION PÅ TVÆRS AF KOMMUNER

Tabel 1: Variationen i udbredelsen af aftenskoleaktiviteter – fordelt på kommunetyper

	Antal indbyggere pr. aftenskole	Antal indbyggere pr. undervisningstime
Yderkommune	3775	9,1
Landkommune	3671	8,1
Mellemkommune	5721	6,1
Bykommune	5245	5,4
Gennemsnit	4591	6,8

De ovenstående kommunetyper er defineret i Landdistriktsredegørelsen 2009. n = 91 kommuner (indb./aftenskole), 77 kommuner (indb./undervisningstime)

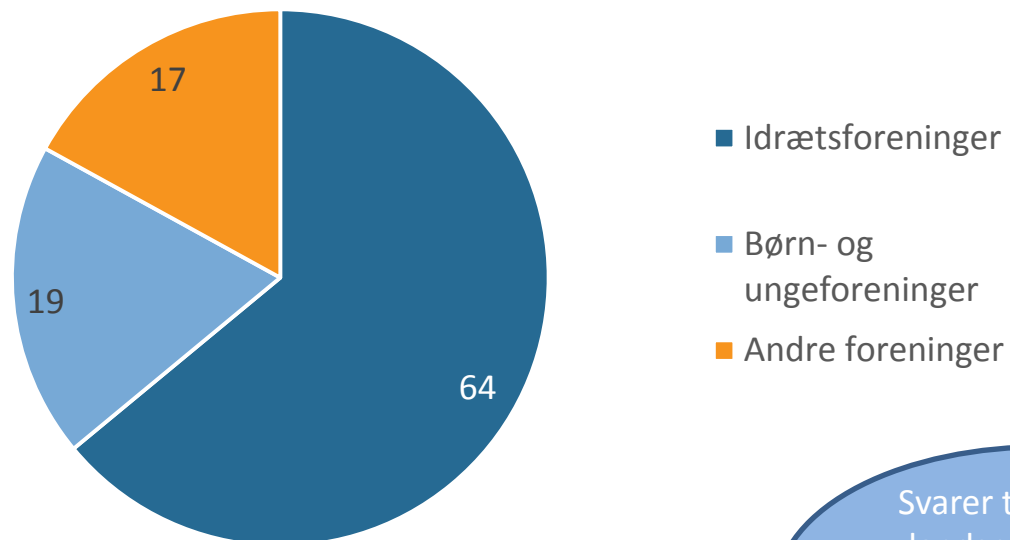
Aktivitetsniveauet
er højest i
bykommuner

Tætheden af
aftenskoler er
størst i
yderkommuner

DET FOLKEOPLYSENDE FORENINGSLIV

Figur 5: Fordelingen af godkendte folkeoplysende foreninger

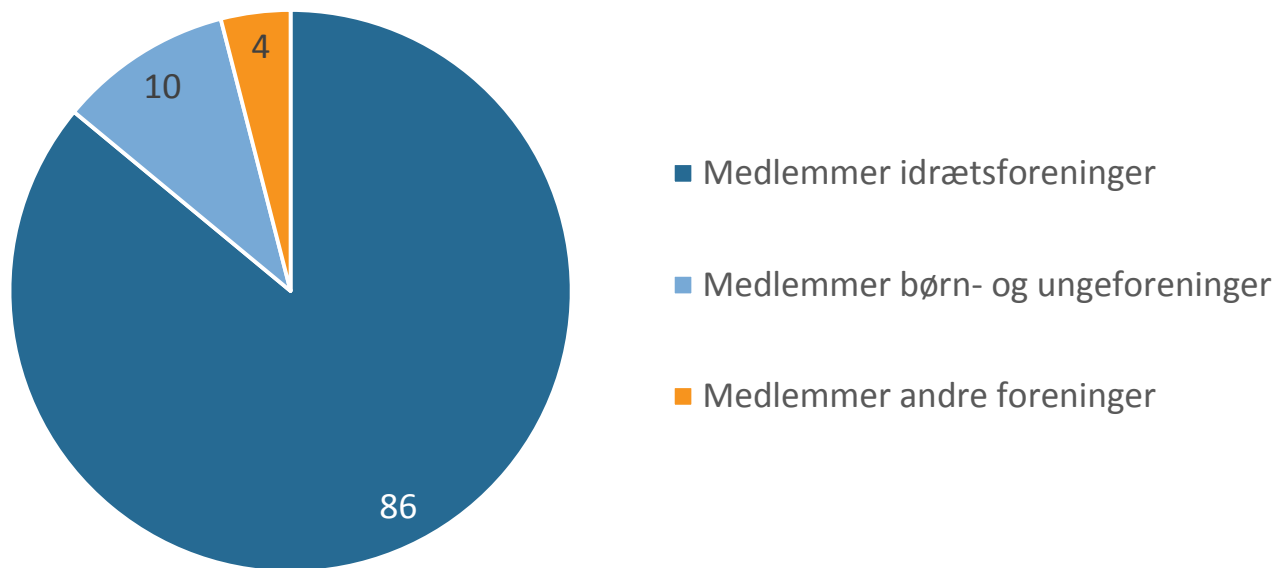

N = 82 kommuner, 14.390 foreninger

Svarer til, at der på landsplan er cirka 16.200 godkendte folkeoplysende foreninger

MEDLEMMERNES FORDELING PÅ FORENINGSTYPER

Figur 6: Medlemmer under 25 år fordelt på foreningstyper

Kun de kommuner, der har angivet medlemstal på medlemmer under 25 år fordelt på foreningstyper, indgår i figuren. n = 69 kommuner, 892.960 medlemmer under 25 år.

VARIATION I OMFANGET AF DET FOLKEOPLYSENDE FORENINGSLIV

Foreningstætheden er størst i yderkommuner

Medlemstætheden er størst i yder- og landkommuner

Tabel 2: Foreningslivets størrelse – fordelt på kommunetyper

	Antal indbyggere pr. forening	Antal indbyggere pr. foreningsmedlem under 25 år
Yderkommune	286	4,5
Landkommune	315	4,2
Mellekommune	373	5
Bykommune	443	5,5
Gennemsnit	369	4,9

De ovenstående kommunetyper er defineret i Landdistriktsredegørelsen 2009. n = 82 kommuner (foreningstæthed), 67 kommuner (medlemstæthed)

KOMMUNALE TILSKUD PÅ FOLKEOPLYSNINGSSOMRÅDET

TILSKUDSBRØKER PÅ AFTENSKOLEOMRÅDET

Undervisning og studiekredse:

- 98 pct. anvender 1/3 som tilskudsbrøk
- 2 pct. anvender lavere brøk

Hovedparten
anvender lovens
maksimumgrænse

Handicapundervisning:

- 61 pct. anvender 8/9
- 39 pct. anvender lavere brøk – typisk 7/9

Mange
kommuner
anvender en
lavere brøk

Små hold (typisk instrumentalundervisning):

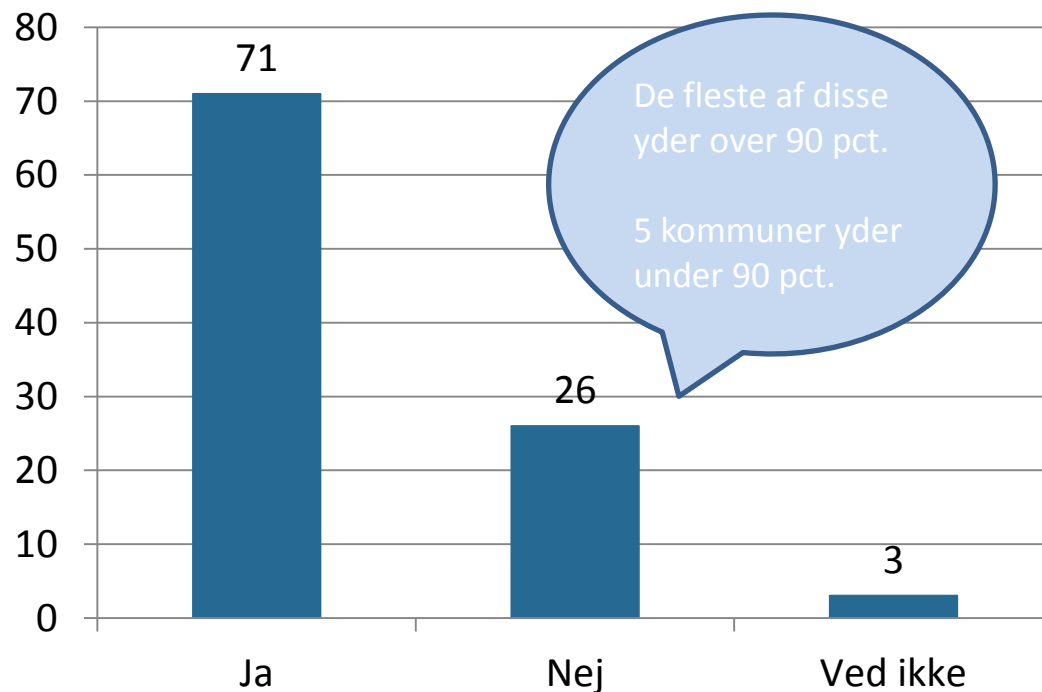
- 69 pct. anvender 5/7
- 4 pct. højere brøk
- 27 pct. lavere brøk

Relativ stor
variation i de
anvendte
tilskudsbrøker

I HVILKEN GRAD SVARER BRØKERNE TIL DET REELLE TILSKUD?

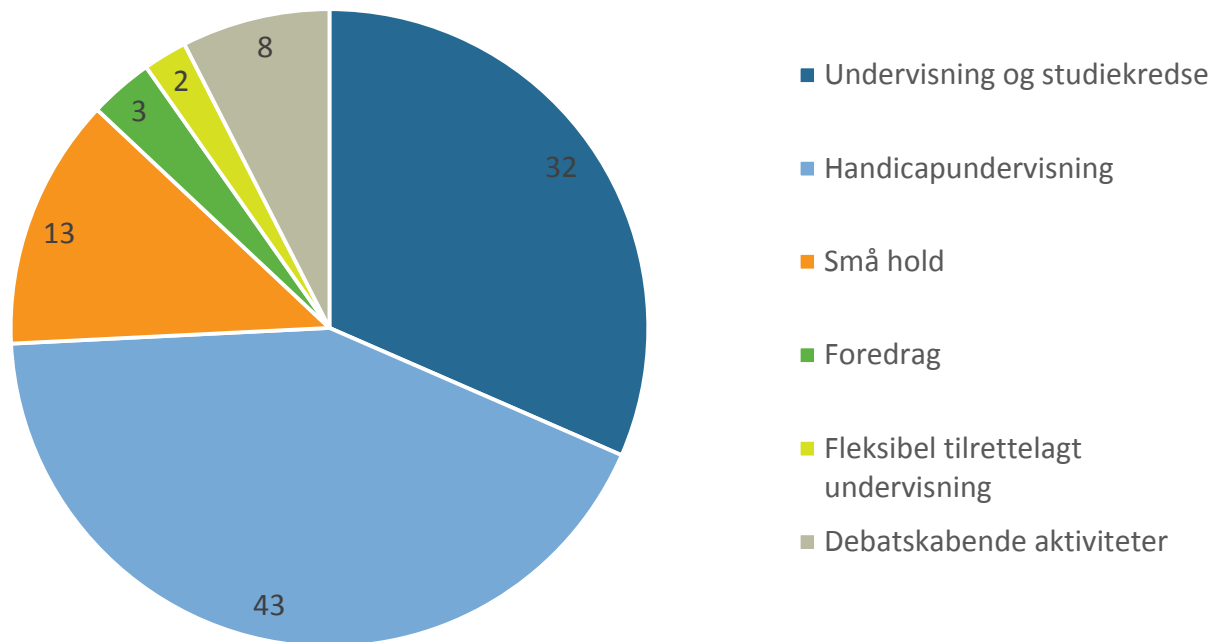
Figur 7: Er der ydet maksimalt tilskud i forhold til de vedtagne tilskudsbrøker (andel i pct.)

n = 88 kommuner.

FORDELINGEN AF DE KOMMUNALE TILSKUD

Figur 8: Tilskud fordelt på tilrettelæggelsesformer (andel i pct.)

Kun tilskudsbeløbet fra de kommuner, som har angivet tilskuddets fordeling på tværs af tilrettelæggelsesformer, indgår i beregningen. n = 73 kommuner

VARIATION I TILSKUDET TIL AFTENSKOLEUNDERVISNING

Tabel 3: Tilskud til aftenskoleundervisning – fordelt på kommunetyper

	Tilskud pr. indbygger	Antal kommuner
Yderkommune	23 kr.	14
Landkommune	28 kr.	24
Mellemkommune	39 kr.	12
Bykommune	57 kr.	32
Gennemsnit	40 kr.	82

Tilskudsniveauet er
højst i bykommuner
målt på tilskud pr.
indbygger

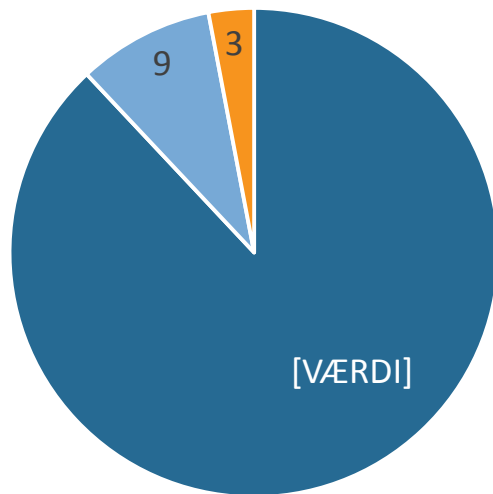
Klar sammenhæng
mellem
tilskudsniveauet og
aktivitetsniveauet

Begrænset
variation når det
gælder det
gennemsnitlige
tilskud pr. almene
undervisningstime

TILSKUDDETS FORDELING PÅ FORENINGSTYPER

Figur 9: Medlems/aktivitetstilskud fordelt på foreningstyper

Idrætten dominerer –
men god
overensstemmelse med
fordelingen af
medlemmer under 25 år

- Idræt
- Børn- og ungeforeninger
- Andre foreninger

Kun de kommuner, der har angivet tilskudsbeløb fordelt på foreningstyper, indgår i figuren. n = 65 kommuner.

VARIATION I NIVEAUET AF MEDLEMS- OG AKTIVITETSTILSKUDET

Bykommuner bruger flest midler pr. indbygger og pr. medlem

Ingen sammenhænge mellem tilskudsniveau og aktivitetsniveau

Tabel 4: Tilskuddets størrelse – fordelt på kommunetyper

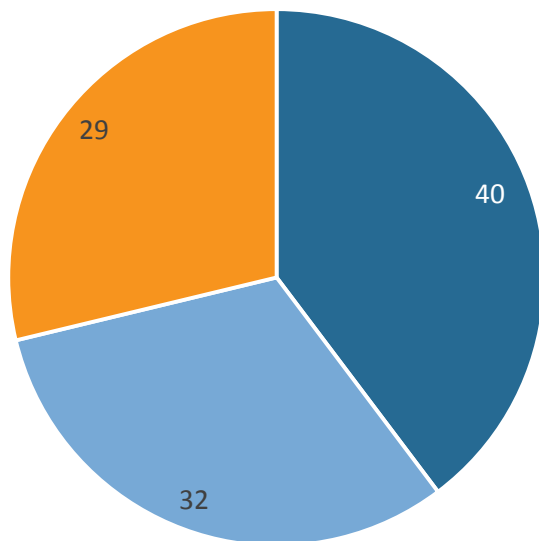
	Medlems/aktivitetstilskud pr. indbygger (kr.)	Medlems/aktivitetstilskud pr. medlem under 25 år (kr.)
Yderkommune	50	237
Landkommune	49	223
Mellemkommune	50	259
Bykommune	68	357
Gennemsnit	56	287

De ovenstående kommunetyper er defineret i Landdistriktsredegørelsen 2009. n = 83 kommuner (pr. indbygger), 67 kommuner (pr. medlem).

LOKALETILSKUD PÅ FORENINGSSOMRÅDET

- Faldende brug af 25 års-reglen:
 - I 2013: 8 kommuner nedsatte ikke tilskuddet (Hartje, Fritid og Samfund 2013)
 - Vifo-undersøgelse: 20 kommuner nedsætter ikke tilskuddet

Figur 10: Hvordan nedsættes tilskuddet?

- Tilskuddet nedsættes forholds-mæssigt ift. andelen af 25+-årige
- Tilskuddet nedsættes forholds-mæssigt - dog først når andelen af 25+-årige er over 10 pct.
- Tilskuddet nedsættes via andre procedurer

Ex først fradrag ved højere procentsatser, kun fradrag ved private egne lokaler, kun ved bestemte typer af foreninger etc.

N = 73 kommuner. I forhold til de kommuner, der ikke har besvaret spørgeskemaet, er informationen fundet i kommunernes tilskudsordning. Det er dog ikke alle de kommuner, der benytter 25-årsreglen, som har angivet procedurerne i tilskudsordningerne.

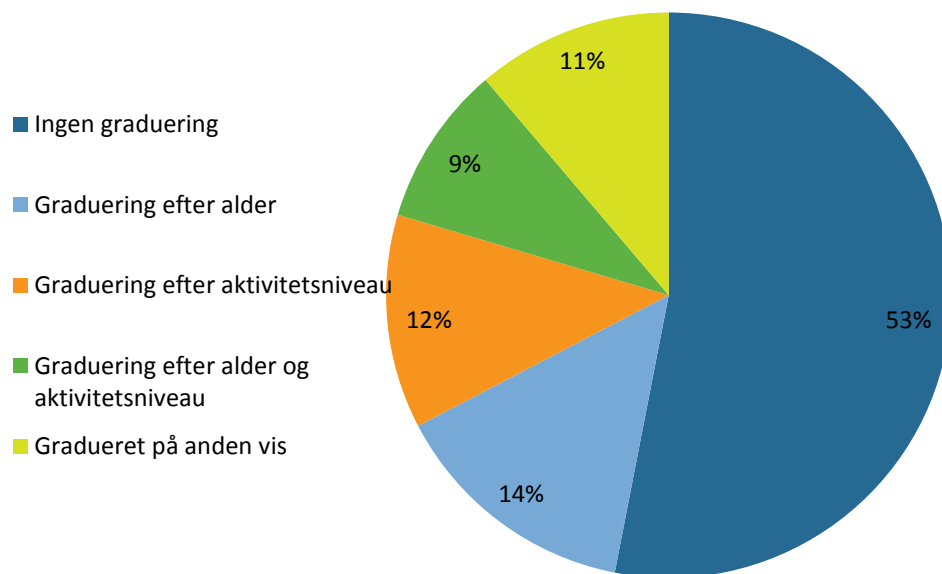

TILSKUDSORDNINGERNE – HVORDAN ER DE SKRUET SAMMEN?

MEDLEMS- OG AKTIVITETSTILSKUD

Figur 11: Graduering af aktivitets/medlemstilskud

Stor variation i graden af kompleksitet

Figuren er baseret på kodninger af de kommunale tilskudsordninger (n = 98).

EKSEMPLER PÅ VARIERENDE KOMPLEKSITET

”350 kr. pr. betalende, aktive medlem”

”En forening er som udgangspunkt placeret i kategori 0.

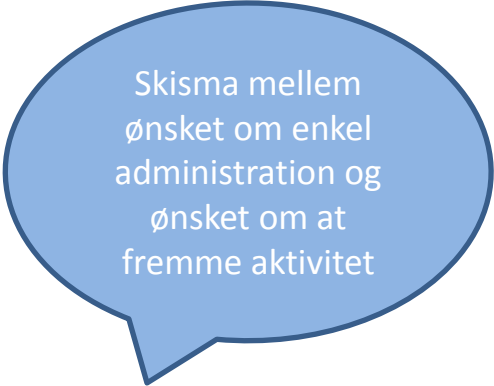
Herefter ændres foreningens kategori ud fra disse kriterier:

+1: Foreninger, hvor medlemmerne deltager (er til stede) i samme aktivitet mindre end en gang om ugen i normalsæsonen, dog mindst 10 gange om året.

+2: Foreninger, hvor medlemmerne deltager (er til stede) i samme aktivitet mindst en gang om ugen i normalsæsonen, dog mindst 25 gange i alt om året.

+3: Foreninger, hvor medlemmerne deltager (er til stede) i samme aktivitet mindst to gange om ugen i normalsæsonen, dog mindst 50 gange i alt om året.

+1: Foreninger, med stor aktivitet i form af stævner/kampe/arrangementer, ud over den ugentlige faste træning, dog mindst 10 gange i alt om året, dog forudsat der har været træning forud for disse.....[og så videre].....”

Skisma mellem
ønsket om enkel
administration og
ønsket om at
fremme aktivitet

HANDICAPUNDERVISNINGEN I AFTENSKOLERNE

HANDICAPUNDERVISNINGEN FYLDER MEGET PÅ AFTENSKOLEOMRÅDET

- Udgør 33 pct. af undervisningstimerne
- Udgør 43 pct. af det kommunale tilskud
- Udgør 19 pct. af deltagerne

MEN STOR VARIATION I OMFANGET PÅ TVÆRS AF KOMMUNERNE

- Handicapområdet omfatter mellem 0-64 pct. af det kommunale tilskud på aftenskoleområdet.

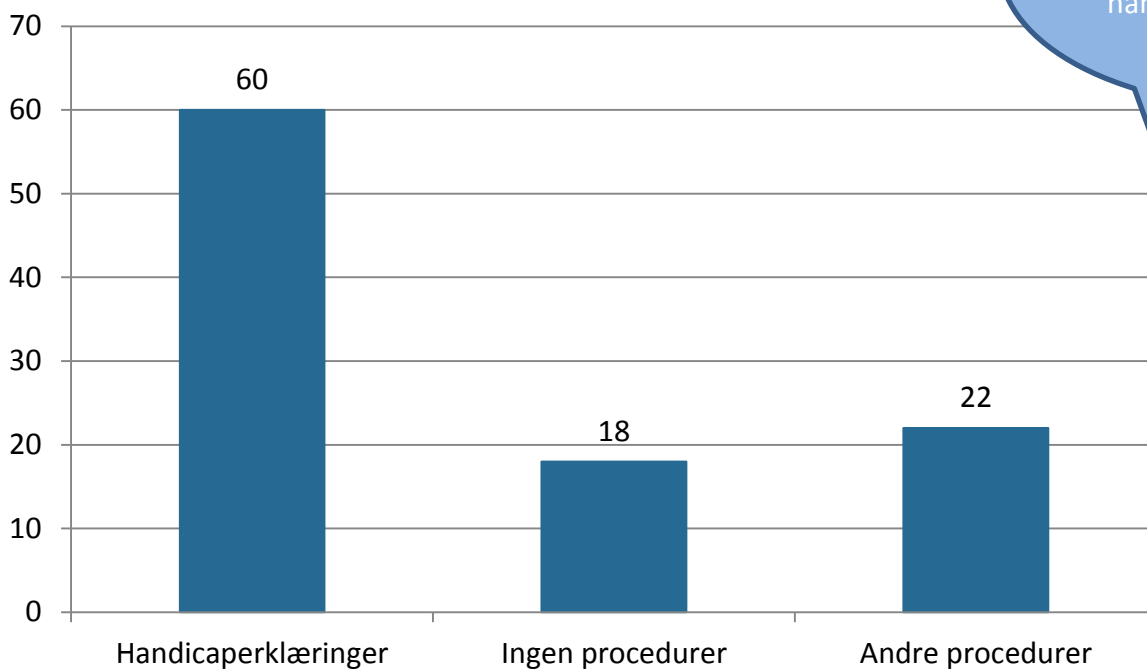
Tabel 5: Handicaptilskuddets andel af samlet tilskud – fordelt på kommunetyper

	Gennemsnitlig andel til handicaptilskud	n
Yderkommune	27	11
Landkommune	29	21
Mellemkommune	42	11
Bykommune	37	30
I alt	34	73

Tabellen viser handicaptilskuddets gennemsnitlige andel af det samlede tilskud til aftenskoleundervisning – fordelt på kommunetyper ud fra Landdistriktsredegørelsens kategorisering (Velfærdsministeriet og Fødevarerministeriet 2009).

OG STOR VARIATION I PROCEDURERNE PÅ TVÆRS AF KOMMUNERNE

Figur 12 : Kommunale procedurer ved handicapundervisning

Lidt over halvdelen af kommunerne giver mulighed for tilskud til handicappede deltagere på blandede hold

Figuren er konstrueret ved kodninger af kommunernes uddybende besvarelser på spørgsmålet: Hvilke procedurer har kommunen i forhold til godkendelsen af deltagere med handicap i relation til emnet? N = 83 kommuner.

ET OMRÅDE MED ØKONOMISKE, ETISKE OG STYRINGSMÆSSIGE DILEMMAER

- Hvornår er der tale om handicap i relation til emnet?
- Hvornår kan deltagerne integreres på almene hold, og hvornår er det hensigtsmæssigt med rene handicaphold?
- Hvor meget kan og bør kommunerne kontrollere på området?
- Hvor meget bør handicapområdet fylde i folkeoplysningen?
- Grænseflader til andre forvaltningsområder

FOLKEOPLYSNINGEN I UDKANTSDANMARK

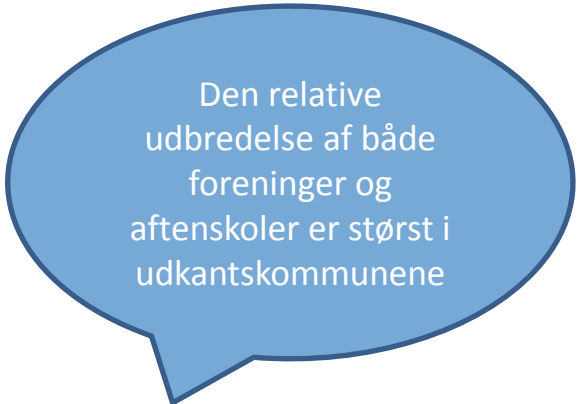

UDBREDELSEN AF FOLKEOPLYSENDE ORGANISATIONER

Tabel 6: Tætheden af folkeoplysende organisationer

	Udkantskommune	Ikke-udkantskommune	n
Antal indbyggere pr. aftenskole	3183	5154	91
Antal indbyggere pr. forening	290	402	82

Den relative udbredelse af både foreninger og aftenskoler er størst i udkantskommunene

AKTIVITETSNIVEAUET I DE FOLKEOPLYSENDE ORGANISATIONER

Aktivitetsniveauet varierer på tværs af de to hovedområder:

- Folkeoplysende foreninger: Højere aktivitetsniveau i yderområderne end i øvrige dele af landet
- Aftenskoler: Lavere aktivitetsniveau i yderområderne end i øvrige dele af landet

Tabel 7: Aktivitetsniveau – fordelt på kommunetype

	Udkantskommune	Ikke-udkantskommune	n
Antal indbyggere pr. foreningsmedlem under 25 år	4,3	5,1	67
Antal indbyggere pr. undervisningstime	8,6	6,2	77

Tyder på udkantskommuner med mange små aftenskoler med begrænset aktivitet

TEGN PÅ CENTRALISERING PÅ AFTENSKOLEOMRÅDET

- Lavere aktivitetsniveau i yderområderne – trods relativt mange skoler → mange små skoler.
- Stort fald i antallet af aftenskoler – ikke tilsvarende fald i aktivitetsniveauet → gennemsnitligt set større skoler.
- I den mellemkommunale refusion ses en bevægelse fra land til by.

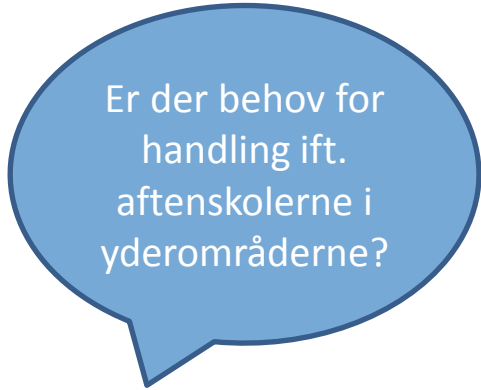

Er aftenskolerne ved at blive et byfænomen?

HVAD KAN FORKLARE TENDENSERNE?

- Handler det om økonomi?
 - Ikke ringere tilskudsvilkår i udkanten, når der tages højde for aktivitetsniveau.
 - Dog yder kun 10 pct. af kommunerne supplerende tilskud til tyndt befolkede områder.
 - Blev aftenskolerne i yderområderne hårdere ramt af nedskæringen i 2002?
- Handler det om ændrede betingelser?
 - Generel urbaniseringstendens og øget mobilitet
 - Nye aktører på markedet
- Handler det om struktur, tradition og aktiviteter på aftenskoleområdet?
 - Fx traditioner for lokalt samarbejde
 - Er bestemte typer af aktiviteter særlig hårdt ramt af udkantsproblematikken?

Er der behov for handling ift. aftenskolerne i yderområderne?

AFRUNDING – FOLKEOPLYSNINGEN I TAL

DEN VIDERE PROCES

- Færdig rapport: December 2016
- Revidering af spørgeskemaet
- Gentagelse af undersøgelsen cirka hvert tredje år
- Information om skemaets udformning og tidspunkt for undersøgelsen ud til kommunerne i god tid

DEL 2:

AFTENSKOLERNES POTENTIALIALE FOR MENTAL SUNDHED OG TRIVSEL

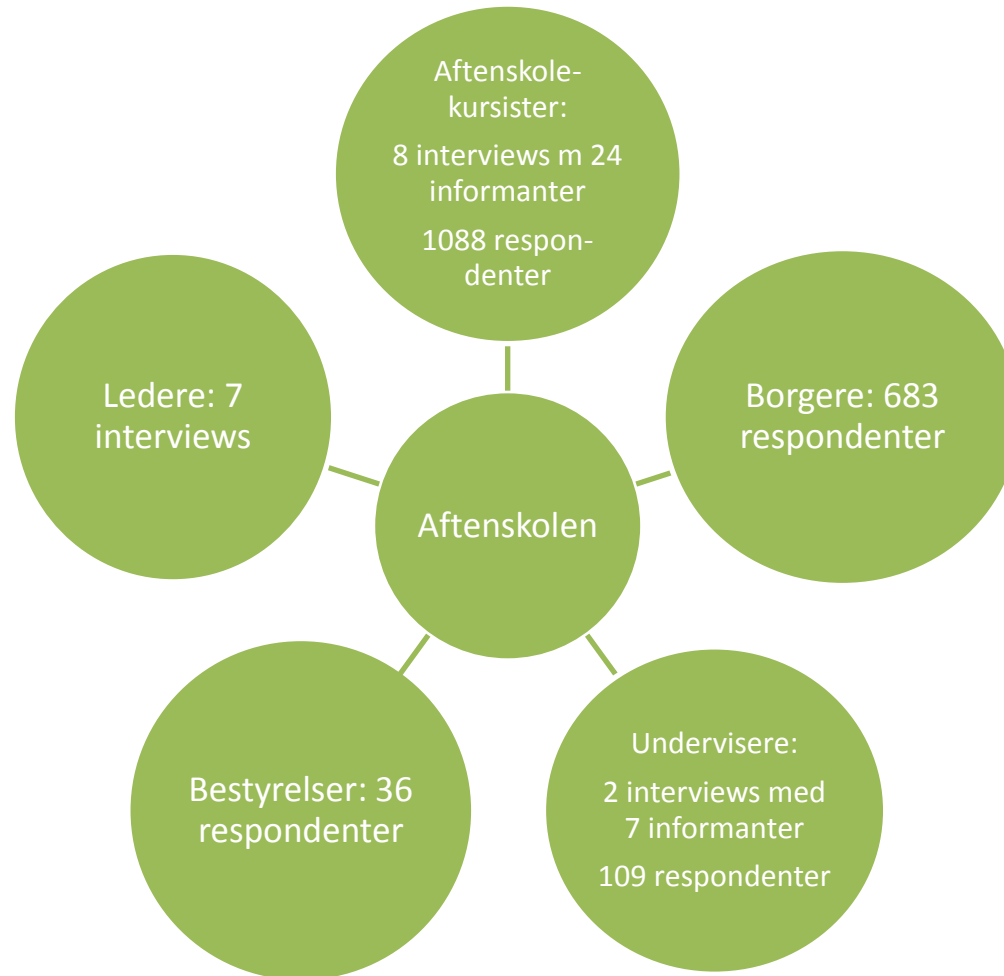

OPLÆGGETS TEMAER

- Om undersøgelsen
- Mental sundhed som begreb
- Aftenskolerne deltager – hvem er de?
- Hvad er det aftenskolerne kan?
 - Selvvurderet udbytte af deltagelsen
 - Aftenskolerne og mental sundhed
- Afsluttende perspektiver på aftenskolerne roller og potentialer

OM UNDERSØGELSEN

HVAD ER MENTAL SUNDHED?

Øget
optimisme
(man bliver
glad)

Oplevelse af
egen formåen

Nye
færdigheder
og
kompetencer

Vedligeholde
kroppens
funktioner

Livsudfoldelse

At
lykkes/have
succesoplevel
ser

At føle, at
man hører til

Skabe et
produkt

Fællesskab og
oplevelse af
rummelighed

Få et
pusterum

At gøre noget
godt for sig
selv og
kroppen

Få ny
inspiration

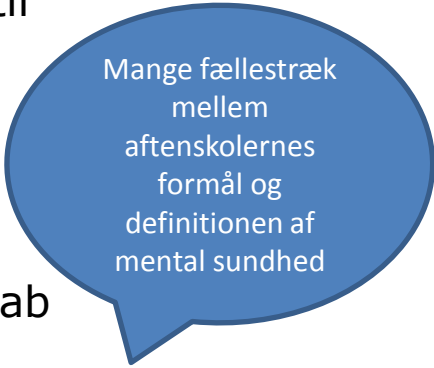
HVAD ER MENTAL SUNDHED?

WHO's definition:

- "En tilstand af trivsel, hvor individet kan udfolde sine evner, kan håndtere dagligdags udfordringer og stress, på frugtbar vis kan arbejde produktivt samt er i stand til at yde et bidrag til fællesskabet" (WHO 2001)

Aftenskolernes formålsparagraf:

- "At fremme demokratiforståelse og aktivt medborgerskab og med udgangspunkt i undervisningen at øge deltagernes almene faglige indsigt og færdigheder. Sigtet er at styrke den enkeltes evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til at deltage aktivt og engageret i samfundslivet." (Folkeoplysningsloven § 7)

Mange fællestræk
mellem
aftenskolernes
formål og
definitionen af
mental sundhed

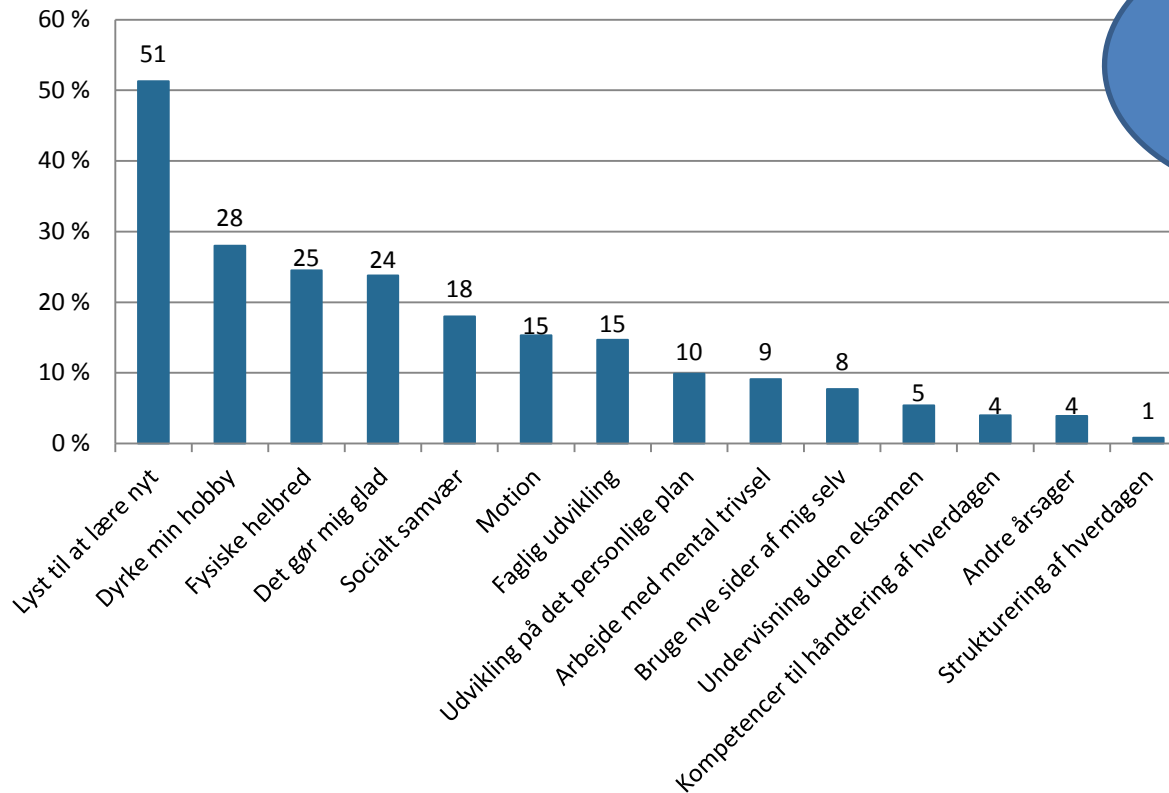
AFTENSKOLERNES BRUGERE - KURSISTERNE

- 12 pct. af borgerne går i aftenskole
- Gennemsnitsalderen er 59,9 år
- 73 pct. er kvinder
- Kursisterne er generelt veluddannede og ressourcestærke
- Aftenskolen er typisk en af mange fritidsaktiviteter
- Meget loyale kursister

Borgerundersøgelsen:
52 pct. af ikke-
deltagerne har tidligere
gået på aftenskole

HVORFOR GÅR KURSISTERNE PÅ AFTENSKOLE?

Aftenskolekursister vil lære nyt

Søjlerne viser, hvor stor en andel af respondenter, der har angivet de respektive årsager til, at de går på aftenskole (i pct.). Kursisterne har haft mulighed for at sætte maksimalt tre kryds. n = 1025

KURSISTERNES SELVVURDEREDE UDBYTTE AF AFTENSKOLEUNDERVISNINGEN

SOCIALT UDBYTTE

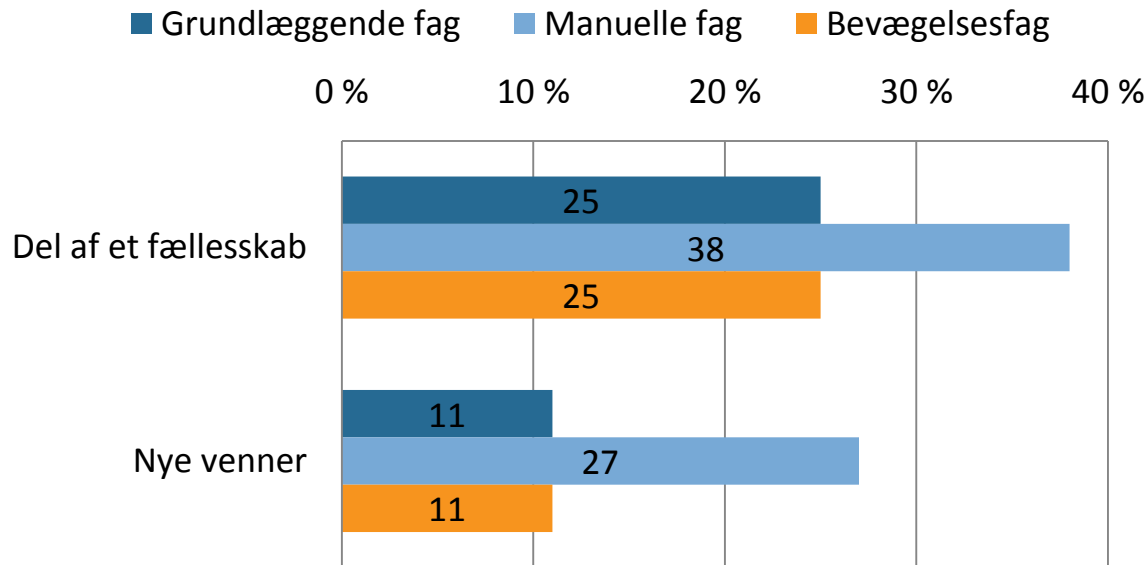

PERSONLIG
UDVIKLING OG
TRIVSEL

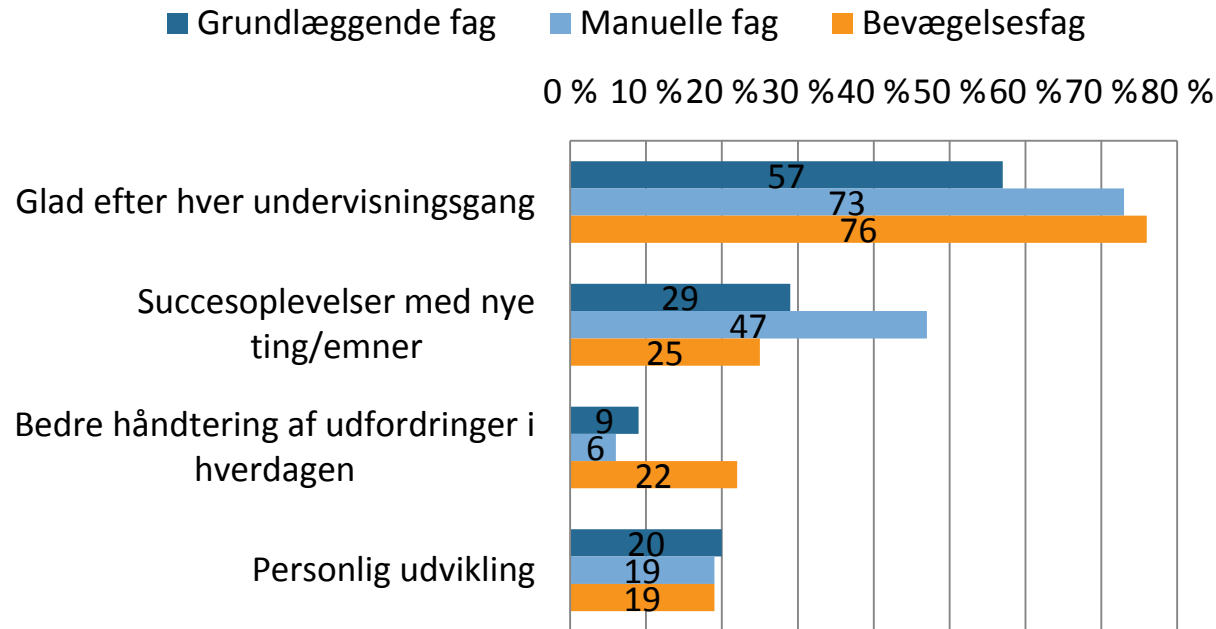
FAGLIG UDVIKLING
OG LÆRING

SOCIALT UDBYTTE

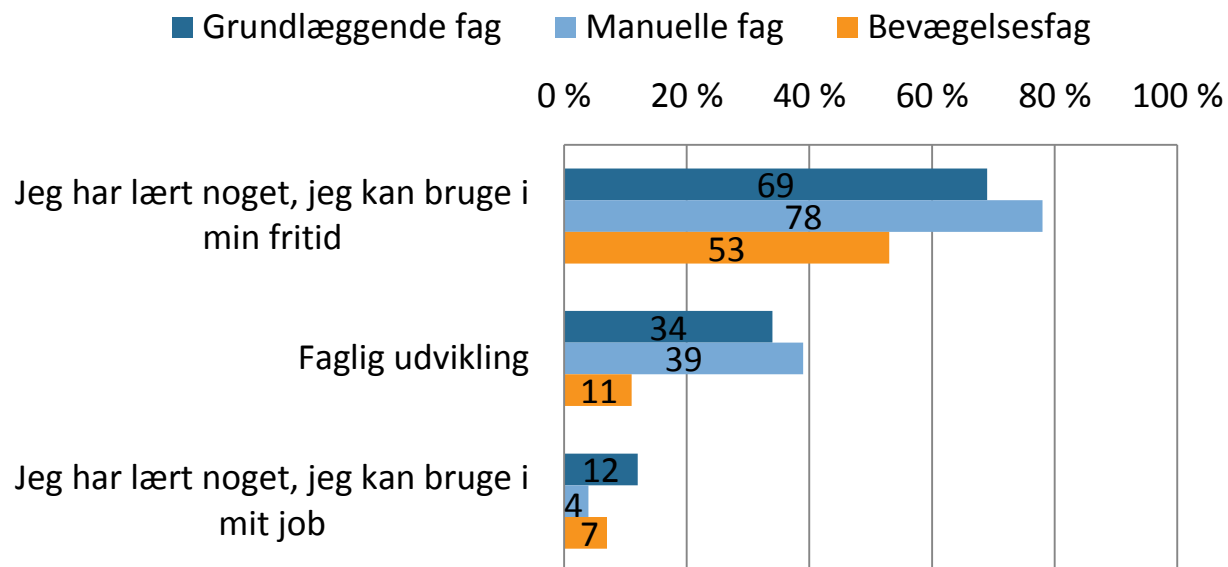
Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). N: Grundlæggende fag: 224, manuelle fag: 223, bevægelsesfag, 326.

PERSONLIG UDVIKLING OG TRIVSEL

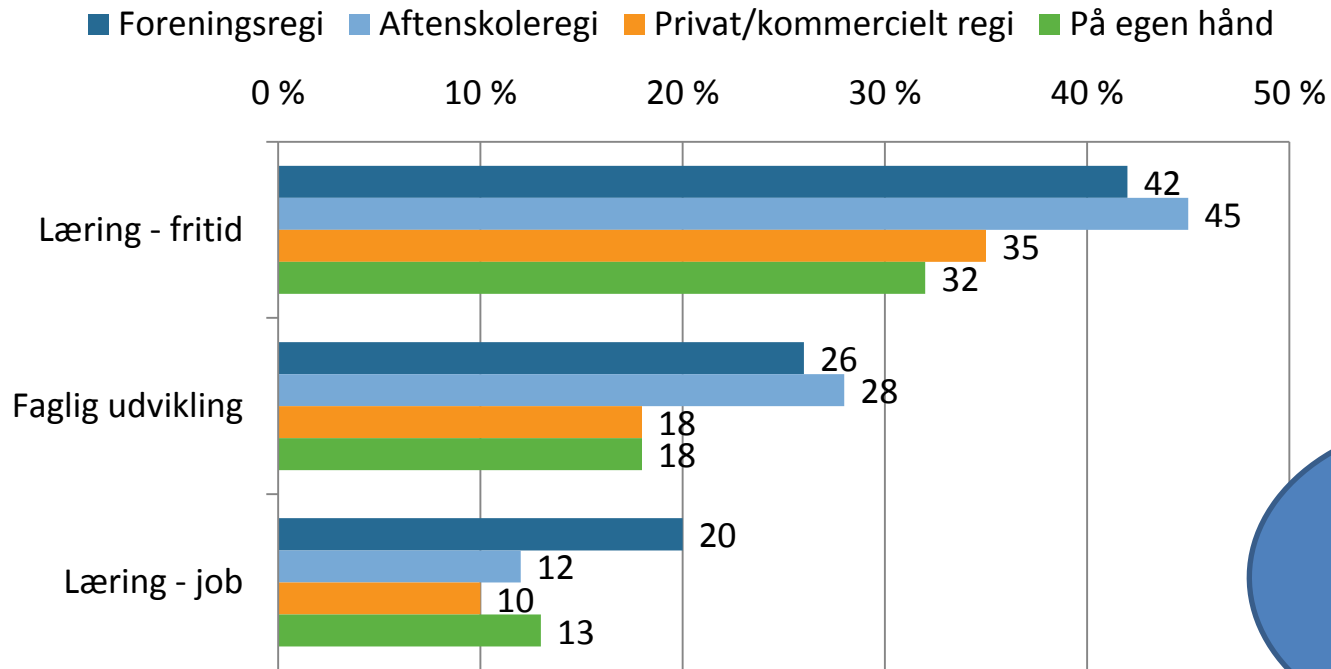
Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). N: Grundlæggende fag: 224, manuelle fag: 223 og bevægelsesfag, 326.

FAGLIG UDVIKLING OG LÆRING

Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). n: Grundlæggende fag: 224, manuelle fag: 223 og bevægelsesfag: 326.

SELVVURDERET UDBYTTE PÅ TVÆRS AF REGI

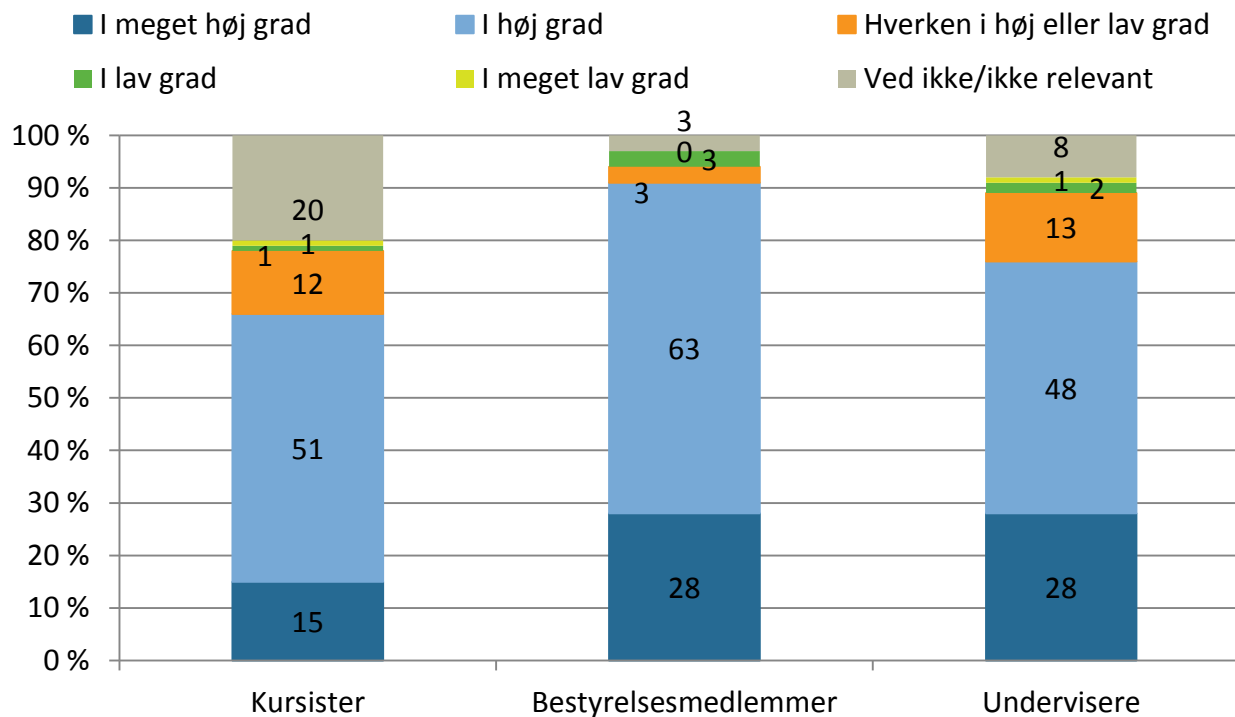

FAGLIG UDVIKLING
OG LÆRING SOM
AFTENSKOLERNES
SÆRLIGE STYRKE

Figuren viser andelen af borgere, som 'i høj grad' erklærer sig enig i de udvalgte udsagn om udbytte, fordelt på regi (i pct.). n = Foreningsregi: 243, aftenskoleregi: 76, privat/kommercielt regi: 179 og på egen hånd: 301.

AFTENSKOLERNE OG MENTAL SUNDHED

I hvilken grad bidrager aftenskolerne til deltagernes positive mentale sundhed?

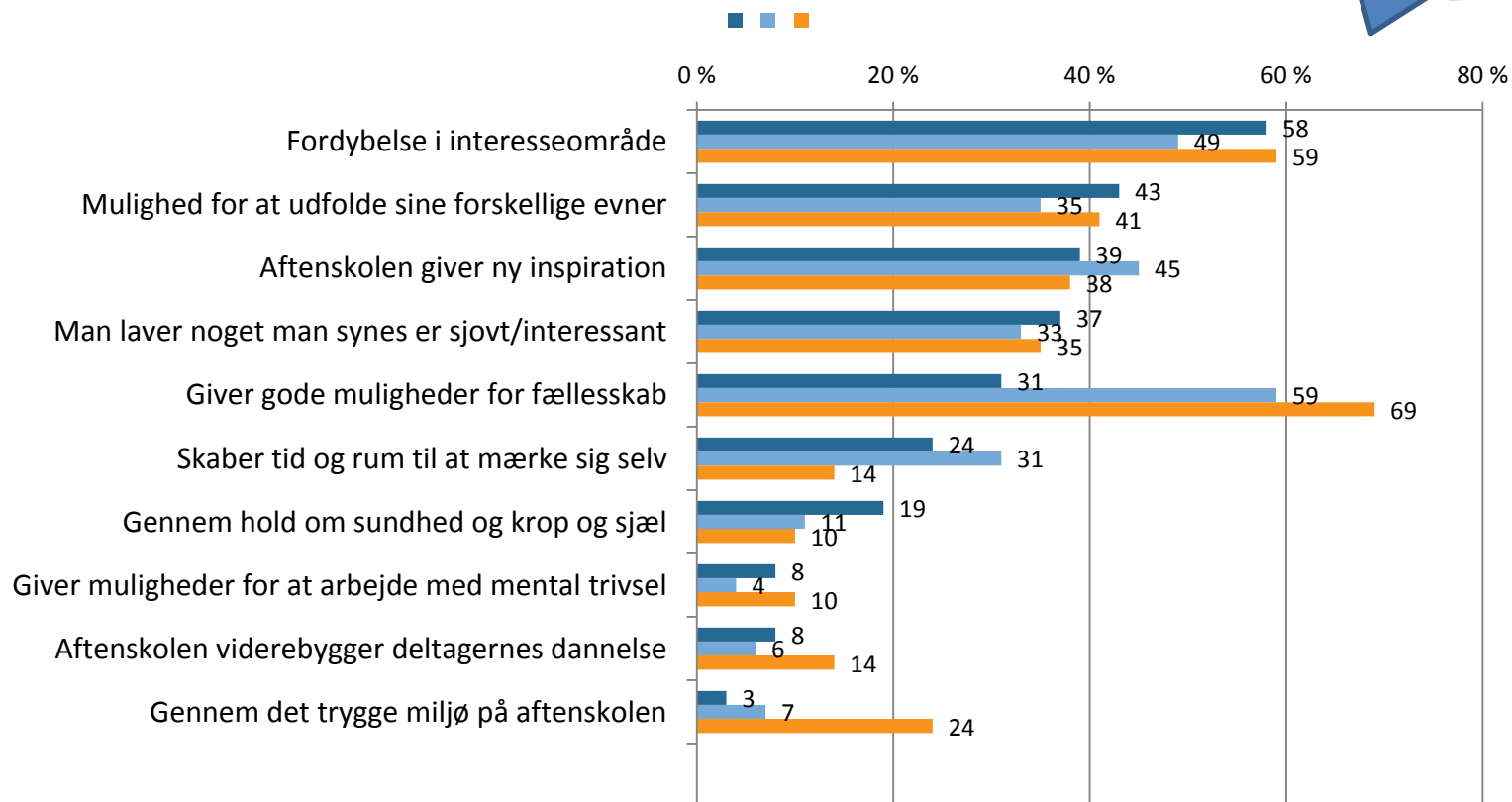

Figuren viser svar på spørgsmålet om, i hvilken grad vurderer du, at aftenskolerne bidrager til deltagernes positive mentale sundhed? n = kursister: 868, bestyrelsesmedlemmer: 32, undervisere: 98

HVORDAN BIDRAGER AFTENSKOLERNE?

Fordybelse,
livsudfoldelse
og inspiration

Figuren viser andelen af kursister, undervisere og bestyrelsesmedlemmers, har sat kryds ved de enkelte udsagn om, hvordan aftenskolernes kan bidrage til positiv mental sundhed. Kun de respondenter, som tidligere har angivet, at aftenskolerne i høj eller meget høj grad kan bidrage til deltagernes positive mentale sundhed, har fået spørgsmålet. Respondenterne har haft mulighed for at sætte op til tre kryds. (i pct.). n = kursister: 569, undervisere: 82, bestyrelsesmedlemmer 29.

AFSLUTTENDE PERSPEKTIVER PÅ AFTENSKOLERNES ROLLER OG POTENTIALER

AFTENSKOLERNES SAMFUNDSMÆSSIGE ROLLE

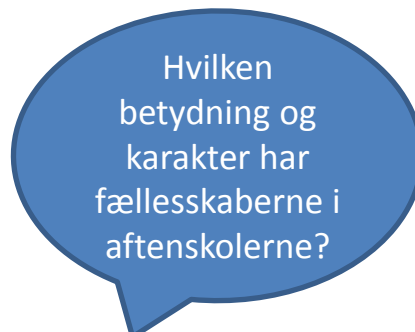
- Aftenskolerne har et stort potentiale ift. mental sundhed og trivsel.
- Aftenskolernes særlige styrker er læring, fordybelse, inspiration og udfoldelse af evner.
- Personligt udbytte ift. samfundsmæssig viden og engagement er begrænset.
- Aftenskolernes politiske ståsted betyder meget lidt for kursisterne.
- Informanterne fremhæver det sociale aspekt, men fællesskabet er ikke årsagen til, at de kommer og er ikke det primære udbytte.

Fordybelse,
livsudfoldelse
og inspiration

Aftenskolerne
er ikke et
politisk
værksted

Hvilken
betydning og
karakter har
fællesskaberne i
aftenskolerne?

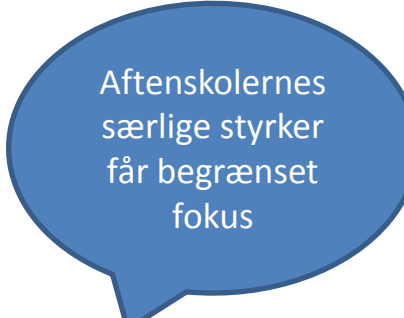
HVORDAN BØR AFTENSKOLERNES ROLLE VÆRE?

De seneste ændringer i folkeoplysningsloven:

- 2000: Tilføjelse af, at de folkeoplysende aktiviteter skal bygge på *fællesskab*
- 2011: Tilføjelse af formålet om *demokrati og aktivt medborgerskab*

→ Den politiske diskurs: Stort fokus på fællesskab, demokrati og aktivt medborgerskab

- Men faglighed, færdigheder, udfoldelse af evner står også centralt i aftenskolernes formålsparagraf.

Aftenskolernes særlige styrker får begrænset fokus

Tak for ordet

Fritidssamrådets årsmøde og konference 2016
Musikhuset i Esbjerg
27/10/2016

Analytiker Malene Thøgersen
Malene.thogersen@vifo.dk

Videncenter
for Folkeoplysning